

MARIANA LEKY

čo okom
nevidíš

magický príbeh o smoch,
ktoré sa plnia

Mariana Leky
WAS MAN VON HIER AUS SEHEN KANN

Copyright © 2017 DuMont Buchverlag, Köln
All rights reserved.

Translation © 2023 by Andrej Zahorák
Cover design © 2023 by Monika Juríková
Slovak edition © 2023 by IKAR, a.s.

Preklad diela finančne podporil Literárny fond.

ISBN 978-80-551-9019-8

Pre Martinu

*Nie je dôležitá váha kameňa.
Dôležité je to, prečo ho dvíhaš.*

Hugo Girard, najsilnejší muž sveta 2003

Prológ

Keď sa človek dlho pozerá na niečo, čo je dobre osvetlené, a potom zavrie oči, za viečkami sa mu zjaví nehybný obraz videného, v ktorom všetko, čo bolo v skutočnosti svetlé, je zrazu tmavé, a to, čo bolo tmavé, sa javí ako svetlé. Ak sa napríklad pozeráte za vzdáľujúcim sa mužom, ktorý sa otáča, aby vám naposledy, úplne naposledy zamával, a potom zatvoríte oči, za viečkami uvidíte strnulý pohyb posledného pohybu ruky, strnulý úsmev, mužove tmavé vlasy budú razom svetlé a jeho svetlé oči úplne tmavé.

Ak to, na čo ste sa dlho pozerali, bolo niečo dôležité, niečo, ako hovorievala Selma, čo dokáže jediným pohybom obrátiť celý život hore nohami, potom sa vám bude tento obraz neustále zjavovať. Bude tu po celé desaťročia a je úplne jedno, na čo ste sa práve pozerali, kým ste zavreli oči. Obraz muža, ktorý vám poslednýkrát máva, sa z ničoho nič objaví, keď vám napríklad pri čistení odkvapu vletí do oka mucha. Zjaví sa pred vami, keď si budete chcieť nachvíľu zavrieť oči, pretože ste dlho študovali nedoplatok za energie, ktorému vôbec nerozumiete. Keď

večer sedíte pri dieťati v posteli a rozprávate mu rozprávku na dobrú noc a nemôžete si spomenúť na meno princeznej alebo na koniec rozprávky, pretože vás zmáha únava. Keď zavriete oči, pretože chcete niekoho pobožkať. Keď ležíte v lese, na vyšetrovacom stole, v cudzej alebo vo vlastnej posteli. Keď zavriete oči, pretože dvíhate niečo veľmi ťažké. Keď celý deň beháte a zastavíte sa iba preto, aby ste si zaviazali šnúrky, a až teraz, so sklonenou hlavou, si uvedomíte, že ste sa celý deň nezastavili. Ten obraz sa zjaví, keď vám niekto povie: „Zavri si oči“, lebo vás chce prekvapiť. Keď sa v skúšobnej kabínke opriete o stenu, pretože vám nesedia ani posledné nohavice, ktoré prichádzali do úvahy. Keď zavriete oči krátko pred tým, než konečne poviete niečo dôležité, napríklad „Milujem ťa“, alebo „Ale ja teba nie“. Keď v noci robíte opekané zemiaky. Keď zatvoríte oči, pretože pred dverami stojí niekto, koho nechcete vpustiť dnu. Keď zavriete oči, pretože vám zo srdca spadol obrovský kameň, pretože ste opäť niekoho alebo niečo našli, list, nádej, náušnicu, strateného psa, reč alebo dieťa, ktoré sa dobre ukrylo. Tento obraz sa zjaví znovu a znovu, jeden jediný obraz, zjaví sa ako šetrič obrazovky vášho života, často práve vtedy, keď to najmenej čakáte.

PRVÁ ČASŤ

Pastviny, pastviny

Keď Selma povedala, že sa jej snívalo o okapii, vedeli sme, že niekto z nás v priebehu dvadsiatich štyroch hodín zomrie. Takmer sa to splnilo. Nakoniec to bolo dvadsaťdeväť hodín. Smrť prišla neskôr, a to doslova – cez dvere. Možnože meškala, lebo dlho váhala, až do poslednej chvíle.

Selme sa okapia zjavila v živote trikrát a zakaždým niekto zomrel, preto sme boli presvedčení, že sen o okapii a smrť spolu jednoznačne súvisia. Naš mozog tak funguje. V okamihu vie spojiť aj tie najčudesnejšie veci, napríklad kanvicu na kávu a šnúrky do topánok alebo zálohované fľaše a vianočné stromčeky.

V tomto smere vynikal najmä optik. Povedali ste mu dve absolútne nesúvisiace veci a okamžite medzi nimi našiel spojitosť. Teraz to bol práve on, kto tvrdil, že sen o okapii rozhodne nikomu neprivedie smrť, že smrť a okapia nemajú vôbec nič spoločné. Ale vedeli sme, že aj optik tomu verí. Najmä on.

Aj môj otec vravel, že je to nehorázna hlúposť a náš mylný názor je vraj dôsledkom toho, že si do životov

vpúšťame príliš málo sveta. Neustále opakoval: „Musíte k sebe vpustiť viac sveta.“

Vravieval to rozhodne a najmä Selme, vždy vopred. Spätne to vravieval iba málokedy.

Okapia je zvláštne zviera, oveľa zvláštnejšie než smrť, a vyzerá úplne nesúrodo. Má nohy ako zebra, boky tapíra, žirafie hrdzavočervené telo, srnčie oči a myšie uši. Je to neuveriteľný tvor aj v skutočnosti, nielen v zlovestných snoch jednej ženy z porýnskeho pohoria zvaného Westerwald.

Okapiu oficiálne objavili pred dvadsiatimi ôsmimi rokmi v Afrike. Je to posledný veľký cicavec, ktorého objavil človek; aspoň si to myslí. Zrejme to bude pravda, pretože po okapii už nič iné prísť nemôže. Neoficiálne ju zrejme objavili už oveľa skôr, ale pri pohľade na ňu si možno mysleli, že sa im sníva alebo že prišli o rozum, pretože ak sa okapia zjaví náhle a nečakane, je ako zo sna.

Toto zviera ani zďaleka nevyzerá zlovestne, dokonca tak ani vyzeráť nemôže, aj keby sa o to snažilo, čo, podľa dostupných zdrojov, robí málokedy. Aj keby jej v Selminom sne poletovali okolo hlavy vrany a sovy, ktoré si človek spája so zlovestnosťou, stále by pôsobila veľmi mierumilovne.

V Selminom sne stála okapia na lúke blízko lesa, uprostred polí a lúk, ktorým sa hovorí Uhlheck – Soví les. Obyvatelia Westerwaldu často vyslovujú slová inak a kratšie, lebo to chcú mať čo najskôr za sebou. Okapia vyzerala presne tak ako v skutočnosti a aj Selma vyzerala presne tak ako v skutočnosti – ako moderátor a komik Rudi Carrell.

Jeho neuveriteľnú podobu so Selmou sme si prekvapivo vôbec nevšimli, až po rokoch musel prísť niekto zvonka a upozorniť nás na to. Až vtedy nám celou svojou silou udrela do očí. Selmina vysoká, chudá postava, držanie tela, oči, nos, ústa, vlasy – od hlavy po päty Rudi Carrell, ktorý bol odvtedy v našich očiach už len nevydarenou Selminou kópiou.

Vo sne stáli Selma s okapiou na lúke úplne potichu. Okapia otočila hlavu doprava, smerom k lesu. Selma stála obďaleč. Mala na sebe nočnú košeľu, v ktorej v skutočnosti práve spala; niekedy nosievala zelenú, inokedy modrú alebo bielu, vždy po členky, vždy bola kvetovaná. Sklonila hlavu a pozrela sa do trávy, na svoje staré prsty na nohách, dlhé a krivé ako v skutočnom živote. Okapiu pozorovala iba kútikom oka, tu a tam, a robila to tak, ako keď sa pozeráte na niekoho, koho milujete viac, než si chcete priznať.

Nikto sa nepohol, nikto ani nemukol, dokonca zmizol aj vietor, čo tu vždy fúkal. Až na konci sna Selma zdvihla hlavu, okapia sa k nej otočila a zahľadeli sa na seba. Okapia sa pozerala veľmi nežne, veľmi čierno, veľmi mokro a intenzívne. Mala priateľský pohľad, ako keby sa chcela Selmy niečo spýtať, akoby jej bolo ľúto, že okapie nemôžu ani vo sne klásť otázky. Tento obraz trval dlho – obraz Selmy a okapie, ako si hľadia do očí.

Potom obraz zmizol, Selma sa zobudila a bolo po sne, a čoskoro aj po živote niekoho blízkeho.

Na druhý deň ráno, 18. apríla 1983, chcela Selma svoj sen o okapii zamaskovať a tvárila sa veselo. V predstie-

raní radosti bola asi taká dobrá ako okapia, myslela si, že najdôveryhodnejším prejavom veselosti sú potácavé pohyby. S hraným úsmevom kolísavo vošla do kuchyne a neuvedomila som si, že vyzerá ako Rudi Carrell, keď na začiatku svojej televíznej šou vystupuje z nadrozmerného glóbusu so svetlomodrými oceánmi, zlatou pevninou a posuvnými dverami.

Mama ešte spala v našom byte nad Selmou, otec už bol v ordinácii. Bola som unavená. Včera som nemohla zaspáť, Selma pri mne dlho sedela v posteli. Možno niečo vo mne tušilo, o čom sa jej bude snívať, a preto som ju chcela čo najdlhšie zdržať.

Keď som spávala u Selmy, rozprávala mi príbehy s dobrým koncom. Keď som bola malá, vždy som ju po príbehu chytila za ruku, položila jej palec na zápästie a predstavovala som si, ako celý svet plynie v rytme Selminho tepu. Predstavovala som si, ako optik brúsi šošovky, ako Martin zdvíha závažie, Elsbeth strihá živý plot, maloobchodník ukladá škatule s džúsom, mama narovnáva jedľové konáriky, otec pečiatkuje recepty a všetci to robia v súlade so Selminým tlkotom srdca. Tak som vždy zaručene zaspala, ale teraz, keď som ma-la desať, som na to bola podľa Selmy už pristará.

Keď Selma kolísavou chôdzou vošla do kuchyne, sedela som za stolom a prepisovala som do Martinovho zošita domácu úlohu zo zemepisu. Namiesto toho, aby ma vyhrešila, že zase Martinovi robím úlohy, ma pozdravila: „Ahojček“, čo ma prekvapilo, a štuchla ma do boku. Selma ešte nikdy nepovedala „ahojček“ a nikdy nikoho len tak neštuchla.

„Stalo sa niečo?“ spýtala som sa zarazene.

„Nie,“ zaštebotala Selma, otvorila chladničku, vbrala z nej nakrájaný syr s pečeňovou paštétou a zamávala nimi vo vzduchu. „Čo chceš na desiatu?“ zanôtila a po chvíli dodala: „Myšička moja.“ Ten tón a myšička boli skutočne znepokojivé.

„Prosím si syr. Čo ti je?“

„Nič,“ štebotala ďalej Selma. „Čo by mi malo byť?“ Natierala maslo na krajec chleba, a keďže sa pri tom stále kolísala, rukou zhodila zo stola syr.

Selma sa zarazila a hľadela na balenie syra, ako keby to bolo niečo cenné, niečo, čo sa rozbilo na tisíc kúskov.

Podišla som k nej a zdvihla syr. Pozrela som sa jej do očí. Bola vyššia než väčšina ostatných dospelých, mala vtedy okolo šesťdesiatky, a v mojich očiach bola vysokánska a prastará. Zdala sa mi taká vysoká, až som si myslela, že dovidí ďaleko za susednú dedinu, a taká stará, že vynašla svet.

Dokonca aj odtiaľto zdola, dobrý meter od Selminých očí, som videla, že v tú noc sa jej za viečkami odohralo niečo zlovestné.

Selma si odkašľala. „Nikom to nehovor,“ zašepkala, „ale mám pocit, že sa mi snívalo o okapii.“

Okamžite som sa prebrala. „Si si istá, že to bola okapia?“

„Čo iné by to bolo?“ namietla Selma. „Okapiu si iba ťažko pomýliš s iným zvieraťom.“

„Mohol to byť napríklad zhrbený dobytok alebo zle poskladaná žirafa, nejaký rozmar prírody, pruhu a čer-

venohnedá farba, tie sa v noci nedajú dobre rozoznať, všetko je rozmazané.“

„Nezmysel,“ protirečila mi Selma a počúchala sa po čele. „Bohužiaľ, je to nezmysel, Luisa.“

Položila na chlieb plátok syra, a keď spojila krajce, vložila ho do desiatového boxu.

„Vieš, o koľkej sa ti to snívalo?“

„Okolo tretej,“ odvetila Selma. Vystrašilo ju, keď obraz okapie zmizol; zobudila sa a sedela vystretá v posteli, zízajúc na nočnú košeľu, v ktorej pred chvíľou stála na Uhlhecku, a potom na budík. Boli tri hodiny.

„Asi by sme to nemali brať tak vážne,“ vzdychla Selma, ale povedala to ako detektív v televízii, ktorý neberie vážne anonymný list.

Zbalila mi desiatu do aktovky. Premýšľala som, že sa jej spýtam, či by som za týchto okolností nemohla zostať doma.

„Ty ale, samozrejme, pôjdeš do školy,“ vyhlásila Selma, ktorá vždy vedela, čo si myslím, ako keby mi myšlienky viseli nad hlavou v girlande z písmen. „Nejaký sen ťa predsa nemôže od ničoho odradiť.“

„Môžem to povedať Martinovi?“ spýtala som sa.

Selma sa zamyslela. „Dobre. Ale iba jemu.“

Naša dedina bola príliš malá na železničnú stanicu, a dokonca príliš malá aj na školu. Každé ráno sme sa s Martinom dovezli autobusom na malú železničnú stanicu v susednej dedine a potom vlakom do okresného mesta, kde bola škola.

Kým sme čakali na vlak, Martin ma zdvíhal. Už od škôlky cvičil s činkami a ja som bola jediné závažie na dosah ruky, ktoré sa bez reptania nechalo zdvihnúť. Dvojčatá z horného konca za to chceli peniaze, dva desať fenigov za každé. Na dospelých a teľatách Martin zatiaľ zlyhával a všetko ostatné, čo by mohlo byť výzvou – mladé stromy alebo neposedné prasiatka –, bolo vrastené do zeme alebo utieklo.

S Martinom sme boli rovnako vysokí. Urobil podrep, chytil ma okolo pása a bolo to. Vo vzduchu ma vedel udržať skoro minútu, zeme som sa dotkla iba vtedy, keď som veľmi prepla špičky. Keď ma zdvihol po druhýkrát, vyšlo zo mňa: „Starej mame sa dnes snívalo o okapii.“

Pozerala som sa na cestičku v jeho blondých vlasoch, otec mu ich učesal mokrým hrebeňom a niektoré pramienky boli ešte tmavé.

Ústa mal na úrovni môjho pupka. „Teraz niekto zomrie?“ zahundral mi do svetra.

Možno tvoj otec, pomyslela som si, ale, samozrejme, nepovedala som to nahlas, pretože otcovia nesmú zomrieť, nech sú akokoľvek zlí. Martin ma položil na zem a zhlboka si vydýchol.

„Ty tomu veríš?“ spýtal sa.

„Nie.“

Na koľajniciach sa z držiaka uvoľnila červeno-biela závara a s rachotom dopadla na zem.

„Dnes dosť fúka,“ poznamenal Martin, pričom to vôbec nebola pravda.

Kým sme boli vo vlaku, Selma zavolała svojej švagrinej Elsbeth a zdôverila sa jej so snom o okapii. Prosila

ju, aby to nikomu nehovorila, Elsbeth vzápätí zavolala starostovej manželke, vlastne len kvôli prípravám na blížiaci sa majáles, ale keď sa starostova manželka spýtala: „A čo je ešte nové?“, zámka na jej ústach povolila a v sekunde to vedela celá dedina. Rozšírilo sa to tak rýchlo, že ja a Martin sme ešte stále sedeli vo vlaku, keď o tom už všetci hovorili.

Cesta trvala štvrtúhodinu, vlak nikde nezastavoval. Od našej prvej jazdy sme vždy hrali tú istú hru – postavili sme sa chrbtom k protiľahým dverám, Martin zavrel oči, ja som sa pozerala z okna dverí, ktoré mal Martin za chrbtom. V prvej triede som mu vymenovala, čo som počas jazdy videla, a Martin sa snažil zapamätať si to. Išlo mu to veľmi dobre, takže počas druhého roka som mu už nemusela nič hovoriť a Martin, otočený chrbtom k oknu, so zatvorenými očami vedel vymenovať takmer všetko, čo som sledovala cez zahmlené sklo. „Továreň na drôty,“ povedal presne vo chvíli, keď sme okolo nej prechádzali. „Teraz pole. Pastvina. Dvor bláznivého Hassela. Lúka. Les. Les. Posed jedna. Pole. Les. Lúka. Pastvina, pastvina. Gumáreň. Dedina. Pastvina. Pole. Posed dva. Lesík. Dvor. Posed tri. Dedina.“

Zo začiatku robil chyby z nepozornosti, zahlásil napríklad „pastvina“, hoci to bolo pole, alebo nestíhal, keď vlak zrýchlil. Čoskoro bol však úplne presný, oznámil „pole“, keď som videla pole, alebo „statok“, keď sme ho práve míňali.

Teraz, počas štvrtého roka, vedel Martin pomenovať všetko bezchybne, spredu aj zozadu, so správnym

načasovaním. V zime, keď boli zasnežené polia a lúky na nerozoznanie, rapkal, čo je to za nerovný biely povrch, ktorý som pozorovala z okna - pole, les, lúka, pastvina, pastvina.

Až na Selminu švagrinú Elsbeth neboli ľudia v dedine veľmi poverčiví. Bezstarostne robili všetko, čomu by sa poverčiví vyhýbali - pokojne sedeli pod nástennými hodinami, hoci podľa povery na to môžete zomrieť, spali hlavou smerom k dverám, hoci to znamená, že čoskoro vás z nich vynesú nohami napred. Medzi Vianocami a Novým rokom vešali bielizeň, čo sa podľa Elsbeth rovná samovražde alebo spoluúčasti na vražde. Nezľakli sa, keď v noci počuli húkať sovu, keď v stajni erdžal kôň, keď v noci zavýjal pes so sklonenou hlavou.

Selmin sen bol však skutočný. Keď sa jej zjavila okapia, do života vstúpila smrť, a všetci sa správali, ako keby sa objavila až teraz, ako keby prišla nečakane, ako keby s ňou nepočítali už od počiatku, akoby nebola vždy nablízku, ako krstná matka, ktorá celý život posielala väčšie či menšie pozornosti.

Ľudia v dedine sa báli, bolo to na nich vidieť, aj keď sa väčšinou pokúšali nedať to najavo. Dnes ráno, iba niekoľko hodín po Selminom sne, sa pohybovali, akoby na všetkých cestách bola poľadovica, nielen vonku, ale aj v domoch, v kuchyniach a obývačkách. Pohybovali sa, ako keby im vlastné telo bolo úplne cudzie, akoby mali zapálené všetky kĺby a akoby predmety, s ktorými manipulovali, boli vysoko horľavé. Celý deň pochybovali o svojom živote a pokiaľ to bolo možné, aj o ži-

vote ostatných. Neustále sa otáčali, aby skontrolovali, či na nich niekto nechce zaútočiť a zabiť ich, niekto, kto sa pomiatol, a preto už nemá čo stratiť. Potom sa zase rýchlo pozreli pred seba, pretože niekto, kto stratil rozum, môže zaútočiť aj spredu. Pozerali sa dohora, aby ich netrafili padajúce škridle, konáre alebo ťažké tienidlá. Vyhýbali sa všetkým zvieratám, lebo verili, že to v nich môže vzbĺknuť rýchlejšie ako v ľuďoch. Bočili od dobráckych kráv, ktoré by práve dnes mohli ujsť, vyhýbali sa psom, aj tým starým, ktorí ledva stáli, ale dnes by im mohli skočiť po krku. V takéto dni bolo možné všetko, dokonca aj to, že sa vám starý jazvečík zahryzne do hrdla, napokon, nie je to až o toľko absurdnejšie ako okapia.

Všetci sa obávali, ale až na Friedhelma, maloobchodníkovho brata, nebol nikto zdesený, pretože na zdesenie je zvyčajne potrebná istota. Friedhelm bol taký vydesený, ako keby okapia v Selminom sne zašepkala jeho meno. Utielol preč, kričal a triasol sa, potácal sa lesom, až kým nenarazil na optika, ktorý ho potom priviedol k môjmu otcovi. Otec je lekár a dal Friedhelmovi injekciu, po ktorej strávil zvyšok dňa poskakovaním po dedine, vyspevovaním *Ó, aký si mi krásny, Westerwald* a všetkým tým liezol na nervy.

Obyvatelia dediny pochybovali o svojich srdciach, ktoré neboli zvyknuté na toľko pozornosti, a preto boli znepokojivo rýchlo. Pamätali si, že začínajúci infarkt sprevádza brnenie v ruke, ale nepamätali si v ktorej, takže cítili brnenie v oboch. Pochybovali o svojom duševnom stave, čo tiež nemávali vo zvyku, a o to väčšie

znepokojenie cítili. Keď nastupovali do auta, keď brali do ruky vidly alebo hrniec s vriacou vodou zo sporáka, premýšľali, či neprídu o zdravý rozum, či neprepadnú nespútanému zúfalstvu a spolu s ním túžbe vraziť v plnej rýchlosti autom do stromu, napichnúť sa na vidly alebo si vyliat' na hlavu vriacu vodu. Alebo túžbe neobliať vriacou vodou seba, ale blízkeho, suseda, švagra, manželku, alebo ich prejsť autom či napichnúť na vidly.

Niektorí sa vyhýbali akémukoľvek pohybu, celý deň, niektorí dokonca aj dlhšie. Elsbeth mne a Martinovi povedala, že pred rokmi, deň po Selminom sne, sa istý poštár na dôchodku prestal hýbať. Bol presvedčený, že akýkoľvek pohyb môže znamenať smrť, dlhé dni a mesiace po Selminom sne, aj keď už dávno niekto zomrel, a to obuvníkova matka. Poštár zostal naveky sedieť. Zapálili sa mu nehybné kĺby, zrazila sa krv, a keď sa napokon v polovici cesty telom zastavila, spolu s pochybovačným srdcom, poštár prišiel o život zo strachu, že príde o život.

Niektorí ľudia sa domnievali, že nastal čas vyrukovať so zamlčovanou pravdou. Písali listy, nezvyčajne obsírne, v ktorých sa spomínalo „vždy“ a „nikdy“. Skôr ako človek zomrie, mal by do svojho života vniesť pravdivosť, aspoň v poslednej chvíli, mysleli si. A nevypovedané pravdy sú najpravdivejšie zo všetkých – pretože sa ich nikdy nikto nedotkne, uviaznu, a keďže sú vo svojej mlčanlivosti odsúdené na nehybnosť, v priebehu rokov sú čoraz bujnejšie. V pravdivosť veria nielen ľudia vláčiaci so sebou nevypovedanú a dobre

živenú pravdu, ale aj pravda sama, na poslednú chvíľu. Aj ona sa chce dostať von a zastrája sa, že so zamlčovanou pravdou v tele umrie bolestivou smrťou, že dôjde k zdĺhavým ťahaniciam medzi smrťou na jednej a objemnou pravdou na druhej strane, lebo nechce zomrieť zamlčaná, celý život ju pochovávali, aspoň raz sa chce nachvíľu dostať von, buď šíriť neznesiteľný zápach a všetkých vystrašiť, alebo zistiť, že za svetla nie je až taká strašná a strach vzbudzujúca. Krátko pred predpokladaným koncom si chce ešte vypočuť druhý názor.

Jediný, kto sa zo Selminho sna tešil, bol starý roľník Häubel. Žil tak dlho, až bol takmer priesvitný. Keď mu jeho pravnuke porozprával o Selminom sne, roľník Häubel vstal od raňajok, prikývol a vyšiel po schodoch do svojej podkrovnej izby. Uložil sa do postele a pozeral sa na dvere ako oslávenec, ktorý sa celý vzrušený zobudil skoro ráno a nedočkavo čaká, kým konečne prídu rodičia s tortou.

Roľník Häubel bol pevne presvedčený, že smrť bude zdvorilá, rovnako ako bol po celý život aj on. Veril, že smrť mu život nevytrhne, že mu ho opatrne vezme z rúk. Predstavoval si, ako potichu zaklope na dvere, pootvorí ich a spýta sa: „Smiem?“, a roľník prikývne. „Samozrejme,“ povie, „len vstúpte.“ A smrť vstúpi dovnútra. Postaví sa k posteli a spýta sa: „Vyhovuje vám to? Môžem prísť aj neskôr.“ Roľník sa vystrie a povie: „Nie, nie, vyhovuje mi to, už to neodkladajme, ktovie, kedy by ste si našli čas.“ A smrť sa usadí na prichystanú stoličku pri čele postele. Vopred sa ospravedlní za studené ruky,